

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 227/12

לפני: כבוד המשנה לנשיא מ' נאור
כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המערערת: מפלגת חץ

נגד

המשיבים: 1. הכנסת
2. היועץ המשפטי לממשלה

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים
מיום 29.11.2011 ב-ת"א 2583/08 שניתן על ידי כבוד
השופטת א' אפעל-גבאי

תאריך הישיבה: י"א באב תשע"ב (30.7.2012)

בשם המערערת: עו"ד גדעון קורן; עו"ד קיריל שפר

בשם המשיבה 1: עו"ד ד"ר גור בליי

בשם המשיב 2: עו"ד מלי אומיד-ברגר

פסק-דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. מפלגה המיוצגת בכנסת היוצאת מתמודדת לבחירות לכנסת הבאה. במהלך תקופת הבחירות ניתנת לה מקדמה על חשבון מימון המפלגות שיגיע לה אם תיבחר, בהתאם להוראות חוק מימון מפלגות, התשל"ג-1973 (להלן: החוק). לימים, ולאחר ספירת קולותיהם של הבוחרים, נמצא כי המפלגה קיבלה בבחירות פחות מאחוז אחד מקולות הבוחרים הכשרים. האם מחויבת המפלגה להשיב את כספי המקדמה שניתנו לה? זוהי השאלה העקרונית שהועמדה להכרעה בערעורה של מפלגת חץ, היא המערערת שלפנינו. בצד השאלה העקרונית העמידה המערערת לדיון שאלות נוספות.

2. אשר לשאלה העקרונית: סעיף 4 לחוק מסדיר את האפשרות לקבל "מקדמה" על חשבון מימון המפלגות שיגיע לסיעה שתיבחר, ככל שזו עומדת בתנאי סעיף 2(א1). לכאורה, השימוש במונח "מקדמה" מלמד כשלעצמו, מתוכו, שבמקרה בו לא תהיה זכאית הסיעה למימון מפלגות לאחר הבחירות – תצטרך להחזיר את הכספים. עם זאת, התעוררה בעניין זה אי-בהירות, הואיל וסעיף 4 מסדיר בצורה מפורשת את חובת השבת המקדמה רק בהתייחס לחלק מן המצבים האפשריים. כך, למשל, הוא מתייחס לחילוט ערבות בנקאית של רשימה שהתמודדה ולא היתה מיוצגת בכנסת הקודמת (סעיף 4(ג1) לחוק), או לקיזוז מקדמה שניתנה ביתר בשל העובדה שייצוגה של הסיעה בכנסת החדשה נפל מהיקף הייצוג שלה בכנסת הקודמת (סעיף 4(ג) לחוק). המקרה שבפנינו – של מפלגה שהיתה מיוצגת, אך קיבלה פחות מאחוז מקולות הבוחרים הכשרים – לא הוסדר באופן מפורש. יתרה מכך – בעבר, לא נהגה פרקטיקה של דרישה להשבת המקדמה ששולמה במצבים מסוג זה. בעקבות חוות דעת משפטיות של היועץ המשפטי לממשלה ושל היועצת המשפטית של הכנסת, הוחלט לעמוד על החזר המקדמה, כפי שמתחייב לכאורה מהגיונו של החוק, כמו גם מעקרון השוויון, שהוא נשמת אפם של דיני הבחירות לכנסת, וכך הוגשה התביעה נגד חץ.

3. בהתחשב באופייה הראשוני של הדרישה בעניינה של מפלגת חץ, כמו גם בשל קשיים נוספים, ובמיוחד אופן מסירת ההודעה לסיעות על שינוי המדיניות (במתכונת שיכולה הייתה להיות ברורה ופומבית יותר), טענה המפלגה כנגד ההחזר. בית המשפט המחוזי בירושלים (השופטת א' אפעל-גבאי) קיבל את פרשנותה של הכנסת לפיה חלה על מפלגת חץ החובה להשיב את המקדמה למרות שקיבלה פחות מאחוז מקולות הבוחרים. קביעה זו סמך בית המשפט בעיקר על יסוד עקרון השוויון ועל סמך היות המקדמה אך מימון ביניים, הנגזר מקיומו של מימון מלא, ככל שאכן קמה הזכאות לכך על-פי תנאי סעיף 2(א1) לחוק.

4. בדיון שהתקיים בפנינו הבהרנו, לאחר עיון בפסק הדין ובסיכומי הצדדים כי העמדה העקרונית של הכנסת, שעליה הושתת פסק דינו של בית המשפט קמא, מקובלת עלינו. עם זאת הצענו לצדדים, והם קיבלו הצעתנו, כי בשאלת היקף ההחזר נכריע לפי סעיף 79א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט), בטווח שיוצע על ידי הצדדים. להשקפתנו התוצאה אליה הגיע בית המשפט המחוזי היא הכרחית, לאור חשיבותו הרבה של השוויון בדיני הבחירות (ראו למשל: בג"ץ 98/69 ברגמן נ' שר האוצר, פ"ד כג(1) 693, 698-699 (1969); בג"ץ 246/81 אגודת

"דרך ארץ" נ' רשות השידור, פ"ד לה(4) 1, 8, 11-12 (1981)). הדברים מתחייבים גם מן הזהירות הרבה שבה יש לנהוג בהוצאת כספי ציבור. לכאורה, אין הצדקה לכך שרשימה שקיבלה מימון מפלגות, אך זכתה בפחות מאחוז מכלל הקולות הכשרים, תוכל לעשות שימוש בכספים אלה ככל העולה על דעתה. איננו סבורים אף שיש חשש, שמא פרשנות ראויה זו של החוק תרתיע מעבר למידה מועמדים פוטנציאליים מהשתתפות בבחירות; ומכל מקום, אין כל הצדקה להעדפת רשימות שהיו מיוצגות בסיעות בכנסת היוצאת לעניין זה על פני רשימות חדשות, שאף נדרשו להפקיד מראש ערבות בנקאית ומבחינה זו ניצבת בפניהן מלכתחילה משוכה גבוהה יותר.

5. עד כאן, ובקצרה לגבי השאלה העקרונית. שאלות נוספות עלו בדיון, בין השאר באשר למתכונת מסירת ההודעה למפלגות בעניין כוונה ליישם את החוק. לאחר שהבהרנו בדיון כי פרשנותו של בית המשפט קמא לחוק מימון מפלגות, לפיה אף סיעה שהיתה מיוצגת בכנסת היוצאת תהיה חייבת בהחזר המקדמה, היא הפרשנות הנכונה, הסכימו הצדדים כאמור כי היקף ההחזר במקרה זה ייקבע על-ידינו על דרך פשרה לפי סעיף 79א לחוק בתי המשפט. הסכמתם היתה שהיקף ההחזר יהיה בין 1.2 מליון ש"ח ל-2 מליון ש"ח (ובכלל זה הכספים שכבר שולמו). בעניין זה הוספנו ושמענו טענות בעל פה. בהתחשב במכלול הנסיבות, לרבות שינוי המדיניות שנהגה בנושא מזה שנים רבות, החלטנו להורות על השבה של 1.7 מליון ש"ח (כשסכום זה כולל גם כספים שכבר הוחל בהשבתם לפי פסק דינו של בית המשפט קמא). סכום זה ישולם כפי שהסכימו הצדדים תוך 60 יום. בקביעה זו מסתיים הדיון בערעור זה. אין צו להוצאות בערכאתנו.

ניתן היום, י"ב באב תשע"ב (31.7.2012).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

המשנה לנשיא